

List do Efezjan

Przekład z greki · tekst bazowy SBLGNT · 65 wersetów · 73 przypisy · 187 udokumentowanych decyzji

Odsyłacze w tekście prowadzą do przypisów u dołu strony: **tn** przekładowe (uzasadnienie wyboru słowa lub składni), **tc** tekstowe (różnice między wydaniem tekstu greckiego), **sn** studyjne (tło historyczne i znaczenie). Słowa dodane w przekładzie, których nie ma w grece, oznaczono *kursywą*. Tam, gdzie testy zrozumienia pokazały, że dosłowność myli, przypis oznaczony ° mówi to samo prościej (wydanie czytelnicze); fragmenty różniące się między wydaniem są podkreślone kropkami – w tekście i w przypisie. Nagłówki perykop pochodzą od tłumacza. Wydanie czytelnicze, grecki tekst werset po wersecie i pełny zapis decyzji tłumacza – na stronie <https://przekladotwarty.pl>. Stan tekstu: 2026-09-30.

Za każdym werselem stoi ta sama praca: tekst krytyczny SBLGNT z aparatem wariantów, morfologia i składnia każdego greckiego słowa, leksykony, Septuaginta i tekst hebrajski przy cytatach ze Starego Testamentu, dawne wersje czytane jako świadkowie tekstu i współczesne przekłady jako punkt odniesienia. Potem przychodzą rundy kontroli językowej, redakcja całej księgi i testy zrozumienia sprawdzane na kimś, kto tego przekładu nie zna. Tę pracę wykonuje sztuczna inteligencja i przy takim warsztacie jest w niej dokładniejsza niż człowiek: sprawdza w źródłach każde słowo, nie tylko te trudne; przy trzysetnym wersecie jest tak samo uważna jak przy pierwszym; widzi naraz całą księgę i księgi obok niej, więc to samo greckie słowo oddaje spójnie i rozpoznaje echa Starego Testamentu, a argumenty waży bez przywiązania do szkoły czy tradycji. Człowiek prowadzi warsztat i odpowiada za wynik: ustala zasady, czyta, kwestionuje i decyduje, kiedy tekst jest gotowy. A ostatnie słowo ma czytelnik: jeśli coś zgrzyta, myli albo nasuwa lepsze rozwiązanie, prosimy o wiadomość na adres redakcja@przekladotwarty.pl. Przyjęte poprawki trafiają do tekstu i do jawnego zapisu decyzji.

Od innych polskich przekładów to wydanie różni się tym, że nie prosi o zaufanie na słowo: każdą trudną decyzję pokazuje wraz z jej podstawą i źródłem, a zrozumiałość mierzy testami, zamiast ją zakładać. Gdzie greka dopuszcza dwa odczytania, a polski uniesie oba, zostawia oba; gdzie trzeba wybrać, wybór jest jawny, a druga możliwość stoi w przypisie. Całość jest na wolnej licencji: wolno ją kopiować, drukować i budować na niej dalej. Jak dokładnie pracujemy i gdzie są granice tego wydania, mówi nota „O tym wydaniu” na końcu.

WEZWANIE DO JEDNOŚCI: JEDNO CIAŁO, JEDEN DUCH (4:1–6)

4¹ Proszę więc¹ was, ja, więzień w Panu², abyście chodzili w sposób godny powołania, którym zostaliście powołani, ² z całą pokorą i łagodnością, z cierpliwością, znośząc jedni drugich

¹ **sn** „Proszę więc ... abyście chodzili” – tu zaczyna się druga część listu: po wykładzie o tym, co Bóg uczynił w Chrystusie (rozdziały 1–3), przychodzą wezwania, a „więc” (οὖν, oun) wyprowadza je z tamtego wykładu. „Chodzić” (περιπατέω, peripateō) to obraz sposobu życia. Czasownik wraca przy kolejnych wezwaniach (4:17; 5:2; 5:8; 5:15), a w pierwszej części opisywał dawne życie (2:2) i dobre czyny (2:10).

² **tn** „Więzień w Panu” (ὁ δέσμιος ἐν κυρίῳ, ho desmios en kyriō) – w 3:1 przy tym słowie stoi dopełniacz (τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ, tou Christou Iēsou), jak w Flm 1 i 9: „więzień Chrystusa Jezusa”. Tu Paweł mówi „w Panu”, zwrotem, którym ten list opisuje życie złączone z Panem (2:21; 5:8; 6:10; 6:21). Zwrot czyta się dwójako. Barth (1974) rozumie go jako więzienie w służbie Pana; Abbott (1897) – jak „współpracownik w Chrystusie” (Rz 16:3) – jako określenie samego uwięzienia: to więzień, który jest w Panu.

w miłości³, ³ gorliwie starając się zachować jedność Ducha⁴ w więzi pokoju⁵. ⁴ *Jest* jedno ciało i jeden Duch⁶, jak i zostaliście powołani w jednej nadziei waszego powołania⁷; ⁵ jeden Pan, jedna wiara, jeden chrzest; ⁶ jeden Bóg i Ojciec wszystkich, który *jest* nad wszystkimi i przez wszystkich, i we wszystkich⁸.

DARY CHRYSTUSA DLA BUDOWANIA CIAŁA (4:7–16)

⁷ Każdemu zaś z nas z osobna została dana łaska⁹ według miary daru Chrystusa. ⁸ Dlatego mówi: „Wstąpiwszy na wysokość, poprowadził jeńców, dał ludziom dary”¹⁰. ⁹ A co znaczy to „wstąpił”, jeśli nie to, że również zstąpił¹¹ do niższych części ziemi¹²? ¹⁰ Ten, który zstąpił, sam

³ **sn** Ten sam ciąg stoi w Liście do Kolosan: trzy ostatnie postawy z Kol 3:12 – „pokorę, łagodność, cierpliwość” – idą tam w tej samej kolejności, a po nich „znosząc jedni drugich” (Kol 3:13), miłość, która jest „więzią doskonałości” (Kol 3:14), i powołanie „w jednym cielem” (Kol 3:15). Tam też stoi początek tego wezwania: „abyście chodzili w sposób godny Pana” (Kol 1:10).

⁴ **tn** „Jedność Ducha” (τὴν ἐνότητα τοῦ πνεύματος, tēn henotēta tou pneumatatos) – grecki nie ma wielkich liter, a słowo πνεῦμα (pneuma) może też znaczyć ducha człowieka: „jedność ducha” byłaby wtedy zgodą i jednomyślnością. Za Duchem Świętym przemawia następne zdanie, „jeden Duch” (w. 4), oraz 2:18, gdzie Żydzi i poganie mają przystęp do Ojca w jednym Duchu (ἐν ἐνὶ πνεύματι, en heni pneumatī). Jedność jest więc dana, a czasownik (τηρέω, tēreō) mówi o strzeżeniu tego, co już jest.

⁵ **tn** „W więzi pokoju” (ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης, en tō syndesmō tēs eirēnēs) – więzią jest tu sam pokój. Greckie słowo na „więź” ma ten sam rdzeń „wiązać” co „więzień” (δέσμιος, desmios) w w. 1, a po polsku oba słowa także są spokrewnione.

⁶ **sn** Od tego miejsca do końca w. 6 „jeden” (εἷς, heis) pada siedem razy, w trzech grupach: ciało, Duch, nadzieja; Pan, wiara, chrzest; Bóg i Ojciec. W kolejnych grupach stoją Duch, Pan oraz Bóg i Ojciec – w tym samym porządku co w 1 Kor 12:4-6. „Pan” to Chrystus: tak samo w 1 Kor 8:6 obok „jednego Boga, Ojca” stoi „jeden Pan, Jezus Chrystus”.

⁷ **tn** „W jednej nadziei” (ἐν μιᾷ ἐλπίδι, en mia elpidi) – przymek mówi, z czym przyszło powołanie; można go też czytać jako cel: „powołani do jednej nadziei”. O nadziei, którą niesie Boże powołanie, list mówił już w 1:18.

⁸ **tn** „Wszystkich” (πάντων, pantōn; na końcu πᾶσιν, pasin) – forma grecka może być rodzaju męskiego albo nijakiego, więc zdanie da się czytać o ludziach („Ojciec wszystkich ... we wszystkich”) albo o całym stworzeniu („Ojciec wszystkiego ... we wszystkim”). Przekład idzie za odczytem osobowym: szereg mówi o jedności powołanych, w. 7 przechodzi do każdego z nas (ἐκάστῳ ἡμῶν, hekastō hēmōn), a słowo „Ojciec” wskazuje na osoby – jak w Mt 2:10 w przekładzie greckim, gdzie prorok pyta: „czy nie jeden jest ojciec was wszystkich?” Odczyt nijaki ma oparcie w 3:9, gdzie Bóg jest Tym, który wszystko stworzył. Samo „wszystkich” nie przesądza, czy chodzi o wszystkich ludzi, czy o wierzących. Większość rękopisów, wśród nich Kodeks Klaromontański (VI w.), dopisuje na końcu „nas”, a tekst przyjęty (Textus Receptus) – „was”; najstarsze rękopisy – papirus P46 (ok. 200 r.) i kodeksy Synajski, Watykański, Aleksandryjski i Efrema – nie mają żadnego z tych słów.

⁹ **sn** „Została dana łaska” (ἐδόθη ἡ χάρις, edothē hē charis) – tymi samymi greckimi słowami Paweł mówi w 3:8 o łasce danej jemu, by głosił poganom ewangelię; o tej łasce mówią też 3:2 i 3:7, a w 3:7 stoi przy niej to samo słowo, które tutaj brzmi „dar” (δωρεά, dōrea). Teraz te słowa odnoszą się do każdego z adresatów, a ww. 11–12 pokazują, czemu ta łaska służy.

¹⁰ **tn** „Wstąpiwszy na wysokość...” – Ps 68:19 (w greckim Starym Testamencie Ps 67:19). Psalm mówi do Boga jako do zwycięzcy, który wstępuje na świętą górę i przyjmuje daninę: „wstąpiłeś na wysokość, poprowadziłeś jeńców, wziąłeś dary wśród ludzi” – po hebrajsku מַטָּנוֹת בָּאָדָם (mattanot ba-adam), po grecku δόματα ἐν ἀνθρώπων (domata en anthrōpō). Hebrajskie „wśród ludzi” bywa też czytane „ludzi jako daninę”, stąd w części polskich przekładów psalmu darów nie ma. U Pawła jest trzecia osoba, a zamiast „wziąłeś” – „dał”. Paweł przytacza tu psalm najpewniej w postaci znanej z dawnej żydowskiej interpretacji: aramejski przekład psalmu (Targum) czyta w tym miejscu „dałeś im dary, synom ludzkim” i mówi o Mojżeszu, który wstąpił na firmament i dał ludziom słowa Prawa. „Dałeś” ma też syryjska Peszitta, ale Targum w obecnej postaci jest późny, a Peszitta mogła zależeć od Pawła. To samo słowo wraca w w. 11: „dał jednych jako apostołów...”.

¹¹ **tc** Kodeks Watykański i tekst bizantyjski mają tu „najpierw zstąpił” (κατέβη πρῶτον, katebē prōton); to słowo przesądzałoby, że zstąpienie poprzedziło wstąpienie. Nie mają go papirus 46 (ok. 200 r.), Kodeks Synajski, Aleksandryjski i Efrema. Papirus 46 nie ma też słowa „części” (μέρη, merē), co sensu nie zmienia.

¹² **tn** „Do niższych części ziemi” (εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς, eis ta katōtera merē tēs gēs) – możliwe są trzy odczyty. Pierwszy, jak czyta Robinson (1903): części leżące pod ziemią, świat umarłych; tak Septuaginta mówi o wrogach psalmisty, że wejdą w najniższe miejsca ziemi, czyli zginą (Ps 63:10, w greckim Starym Testamencie Ps 62:10). Drugi, jak czyta Barth (1974): niższe części świata, czyli sama ziemia, na którą Chrystus zstąpił z nieba; podobnym zwrotem Ps 139:15 (LXX 138:15) nazywa ukryte miejsce, gdzie psalmista był kształtowany przed narodzeniem. Trzeci, jak czyta Abbott (1897): zstąpienie po wstąpieniu – wywyższony Chrystus przychodzi do kościoła z darami, o których mówi w. 11. Gramatyka dopuszcza każdy z nich.

jest również Tym, który wstąpił ponad wszystkie niebiosy, aby nappełnił wszystko¹³. ¹¹ I On sam dał jednych jako apostołów, innych jako proroków, innych jako ewangelistów¹⁴, innych jako pasterzy i nauczycieli, ¹² dla wyposażenia świętych do dzieła usługiwania¹⁵, do budowania ciała Chrystusa, ¹³ aż dojdziemy wszyscy do jedności wiary i poznania Syna Bożego, do dojrzałego człowieka¹⁶, do miary dorosłości pełni Chrystusa, ¹⁴ abyśmy już więcej nie byli niemowlętami, miotanymi falami i noszonymi każdym wiatrem nauki przez nieuczciwą grę¹⁷ ludzi, przez przebiegłość nastawioną na podstęp¹⁸ zwiedzenia, ¹⁵ lecz, mówiąc prawdę¹⁹ w miłości, wzrastali we wszystkim ku Niemu, który jest głową – Chrystus. ¹⁶ Z Niego całe ciało, dopasowywane i łączane przez każde spojenie zaopatrzenia²⁰ według działania na miarę każdej części z osobna, sprawia wzrost ciała ku budowaniu siebie w miłości.

NIE JAK POGANIE: ODŁOŻYĆ STAREGO, PRZYOBLEC SIĘ W NOWEGO CZŁOWIEKA (4:17–24)

¹⁷ To więc mówię i oświadczam w Panu, abyście już więcej nie chodzili tak, jak i poganie²¹ chodzą w marności swojego myślenia, ¹⁸ zaciemnieni w umyśle, wyobcowani z życia Boga, z powodu niewiedzy, która jest w nich, z powodu zatwardziałości ich serca. ¹⁹ Oni, zobojętniali²², samych siebie wydali²³ rozpasaniu, by z chciwością uprawiać wszelką nieczystość. ²⁰ Wy zaś

¹³tn „Aby nappełnił wszystko” (ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα, hina plērōsē ta panta) – ten sam czasownik z tym samym dopełnieniem (τὰ πάντα) stoi w 1:23, a z tej samej rodziny słów jest „pełnia” w w. 13. O zasięgu słowa „wszystko” zob. przypis przy Kol 1:20. Samo nappełnienie czyta się różnie: jako obecność Chrystusa we wszystkim, jako doprowadzenie wszystkiego do pełni i celu, jak Robinson (1903), albo jako okazanie władzy, która daje życie i jedność, jak Barth (1974).

¹⁴sn „Ewangelistów” (εὐαγγελιστῆς, euangelistēs) – tak Nowy Testament nazywa głosicieli ewangelii: Filipa w Dz 21:8, a w 2 Tm 4:5 Tymoteusz ma wykonywać pracę ewangelisty. Autorów czterech Ewangelii zaczęto tak nazywać dopiero później.

¹⁵tn Przecinka po „świętych” w rękopisach nie ma – interpunkcję stawiają wydawcy, a to miejsce da się podzielić dwojako. Wydanie, za którym idzie przekład, przecinka tam nie stawia: to święci są wyposażani do dzieła usługiwania, a za tym podziałem przemawia zmiana przymka – pierwszy człon zaczyna πρὸς (pros), dwa następne εἰς (eis). Wydania tekstu bizantyjskiego stawiają po „świętych” przecinek i czytają trzy równorzędne cele darów z w. 11; wtedy usługiwanie należy do tych, których Chrystus dał, a nie do wszystkich świętych.

¹⁶tn „Dojrzałego człowieka” (ἄνδρα τέλειον, andra teleion) – słowo τέλειος (teleios) znaczy tu: wyrośnięty, już nie dziecko; zaraz potem w. 14 mówi o niemowlętach, tak jak Hbr 5:13–14 zestawia „niemowlęciem” i „dla dojrzałych” (por. przypis przy Kol 1:28). W Jk 3:2 ten sam zwrot mówi o doskonałości: „mężem doskonałym”. Grecki ma tu słowo na dorosłego mężczyznę (ἄνθρωπος, anēr), a nie ogólne słowo na człowieka (ἄνθρωπος, anthrōpos), które stoi w 2:15 i 4:24 przy nowym człowieku; tę dorosłość niesie po polsku przymiotnik dojrzały. Jeden człowiek przy „wszyscy” to cały kościół. „Dorosłość” (ἡλικία, hēlikia) to pełny wiek, jak w J 9:21: „jest pełnoletni”; słowo znaczy też wzrost ciała.

¹⁷tn „Nieuczciwą grę” (κυβεῖα, kybeia) – w grece jedno słowo: dosłownie gra w kości (tak u Platona i Ksenofonta); w tym wersecie, jak podają LSJ i Abbott-Smith, w przenośni: oszustwo, sztuczka.

¹⁸sn „Podstęp” (μεθοδεία, methodeia) – w Nowym Testamencie tylko w tym liście: tu i w 6:11, gdzie w liczbie mnogiej mówi o podstępach diabła. Kodeks Aleksandryjski (V w.) dopisuje „diabła” już tutaj.

¹⁹tn „Mówiąc prawdę” (ἀληθεύοντες, alētheuontes) – ten czasownik ma w Nowym Testamencie jeszcze tylko Ga 4:16, gdzie znaczy „mówić prawdę”. Grecki Stary Testament używa go też o postępowaniu: w Prz 21:3 oddaje hebrajskie słowo o sprawiedliwości (צדקה, miszpat) i stoi obok „czynić to, co sprawiedliwe”. Możliwy jest więc i odczyt szerszy: „trzymając się prawdy” w całym postępowaniu, nie tylko w mowie. W 4:25 stoi inny zwrot, wprost o mowie: „mówcie prawdę” (λαλεῖτε ἀλήθειαν, laleite alētheian).

²⁰sn Ten sam obraz stoi w Kol 2:19: „z której całe ciało, przez spojenia i wiazadła zaopatrywane i łączane, wzrasta wzrostem Bożym”. Tutaj „zaopatrzenie” (ἐπιχορηγία, epichorēgia) jest rzeczownikiem, a „spojenie zaopatrzenia” to spojenie, które zaopatruje ciało – tak ten zwrot objaśnia LSJ. Źródłem wzrostu jest Chrystus, głowa (w. 15; por. Kol 1:18). „Dopasowywane” (συναρμολογούμενον, synarmologoumenon) to słowo, które w 2:21 opisuje budowlę rosnącą w świątynię.

²¹tc Tekst większościowy dodaje tu słowo „pozostali” (τὰ λοιπὰ ἔθνη, ta loipa ethnē, „pozostali poganie”) i mówi tym wprost, że adresaci też są poganami, jak nazywa ich list w 2:11 i 3:1. Tego słowa nie mają P46 (ok. 200 r.), Synajski i Watykański (IV w.) ani Aleksandryjski (V w.).

²²tn Grecki czasownik (ἀπαλγέω, apalgeō) oznaczał najpierw „przestać czuć ból”. Abbott-Smith czyta go tutaj jako „stać się nieczułym” i za tym idzie przekład, bo wiersz wcześniej mowa o zatwardziałości serca. LSJ zalicza jednak ten wiersz do znaczenia „stracić otuchę, popaść w zniechęcenie”; wtedy zdanie mówiłoby o ludziach, którzy wydali samych siebie rozpasaniu z braku nadziei (por. 2:12).

²³sn Ten sam czasownik z zaimkiem zwrotnym (παράδιδωμι, paradidōmi) wraca w tym liście dwa razy o Chrystusie, który wydał samego siebie – za nas (5:2) i za kościół (5:25); tak samo w Ga 2:20: „wydał samego siebie za mnie”. W Rz

nie tak nauczyliście się Chrystusa,²¹ jeśli tylko Go usłyszeliście i w Nim was nauczono, tak jak prawda jest w Jezusie,²² abyście co do dawnego postępowania odłożyli²⁴ starego człowieka, który ulega rozkładowi według pożądań zwodzenia,²³ a byli odnawiani duchem waszego myślenia²⁵ i przyoblekli się²⁶ w nowego człowieka, który na wzór Boga został stworzony w sprawiedliwości i świętobliwości prawdy²⁷.

MÓWCIE PRAWDĘ, BĄDŹCIE DOBRZY, NAŚLADUJCIE BOGA (4:25–5:2)

²⁵ Dlatego, odłożywszy kłamstwo, „mówcie prawdę, każdy ze swoim bliźnim”²⁸, bo jesteśmy członkami jedni drugich.²⁶ „Gniewajcie się, a nie grzeszcie”²⁹; słońce niech nie zachodzi nad waszym rozgniewaniem³⁰, ani nie dawajcie miejsca diabłu.²⁸ Kto kradnie, niech już więcej nie kradnie, lecz raczej niech się trzodzi, wypracowując własnymi rękami dobro, aby miał czym się dzielić z tym, kto jest w potrzebie.²⁹ Niech nie wychodzi z waszych ust żadne zgniłe³¹ słowo, lecz jeśli jakieś *jest* dobre do budowania, jakiego potrzeba, aby dało łaskę³² słuchającym.^o

³⁰ I nie sprawiajcie bólu³³ Duchowi Świętemu Boga, w którym zostaliście opieczętowani³⁴ na

1:21-28 Paweł opisuje pogan tymi samymi obrazami co tutaj – marność, zaciemnione serce, nieczystość – ale tam to trzy razy Bóg ich „wydaje”; tutaj wydają siebie sami.

²⁴ **tn** Trzy czasowniki ww. 22-24 (ἀποθεσθαι, apothesthai; ἀνανεοῦσθαι, ananeousthai; ἐνδύσασθαι, endysasthai – „odłożyli”, „byli odnawiani”, „przyoblekli się”) stoją w grece w bezokoliczniku i zależą od „was nauczono” z w. 21: mówią, czego adresatów nauczono, a nie są osobnym rozkazem (odczyt nakazowy – zob. przypis przy w. 24). Pierwszy i trzeci są w aoryście, który ujmuje czynność jako całość, jak zdjęcie i włożenie szaty; środkowy stoi w czasie teraźniejszym i w stronie biernej – odnawianie trwa. Ten sam obraz zdjęcia i przyobleczenia ma Kol 3:9-10, tam jednak jako rzecz już dokonaną.

²⁵ **tn** „Duchem” (πνεῦμα, pneuma) małą literą: w zwrocie „duchem waszego myślenia” mowa o duchu samych adresatów – o nastawieniu, które kieruje ich myśleniem – a nie o Duchu Świętym, o którym list mówi w 4:30. „Myślenie” (νοῦς, nous) to ten sam rzeczownik co w w. 17: tam poganie chodzą w marności swojego myślenia, tutaj mowa o odnawianiu myślenia adresatów.

²⁶ **tc** Papirus P46 (ok. 200 r.) oraz kodeksy Synajski i Watykański (IV w.) zapisują ten czasownik końcówką, która daje tryb rozkazujący: „przyobleczcie się” (ἐνδύσασθε, endysasthe); P46 tak samo w w. 23. Aleksandryjski (V w.) ma bezokolicznik, podobnie jak wydania krytyczne. Obie końcówki brzmiały wtedy najpewniej jednakowo – ten sam Aleksandryjski w w. 23 myli te dwie głoski w środku wyrazu – więc zapis może być tylko pisownią; łacińska Wulgata czyta tu jednak rozkaz.

²⁷ **sn** „Prawdy” (ἀληθείας, alētheias) odpowiada na „zwodzenia” (ἀπάτης, apatēs) z w. 22: stary człowiek ulega rozkładowi według pożądań zwodzenia, nowy został stworzony w sprawiedliwości i świętobliwości prawdy. Oba dopełniacze można czytać jako określenie jakości (zwodnicze pożądania, prawdziwa sprawiedliwość) albo jako źródło (pożądania, które rodzi zwodzenie; sprawiedliwość, która płynie z prawdy); polski zostawia oba odczyty, jak grecki.

²⁸ **sn** „Mówcie prawdę, każdy ze swoim bliźnim” – słowa proroka Zachariasza (Za 8:16), skierowane tam do Jerozolimy i domu Judy (8:15). Grecki Stary Testament ma „do (πρός, pros) bliźniego”, Paweł pisze „z (μετά, meta) bliźnim”, jak hebrajskie „z” (אִתְּ). Nowe jest uzasadnienie: „bo jesteśmy członkami jedni drugich”.

²⁹ **tn** „Gniewajcie się, a nie grzeszcie” – Ps 4:5, słowo w słowo za greckim Starym Testamentem. Hebrajski ma tam רִיגוּז (rigu), „drżycie, bądźcie poruszeni”; ten sam czasownik bywa użyty o wzburzeniu gniewem i tak odczytał go grecki przekład. Forma jest rozkazująca, ale czyta się ją dwojako: jako przyzwolenie („jeśli się gniewacie, nie grzeszcie”) albo dosłownie, jako nakaz gniewu wolnego od grzechu.

³⁰ **tn** „Rozgniewanie” (παροργισμός, parorgismos) – słowo z tego samego rdzenia co „gniewajcie się”, ale inne niż „gniew” (ὀργή, orgē) w w. 31. Abbott-Smith objaśnia je jako rozdrażnienie, stan mniej trwały niż gniew; w greckim Starym Testamencie znaczy też to, co do gniewu pobudza (np. 1 Krl 15:30).

³¹ **tn** „Zgniłe” (σαπρός, sapos) – słowo o tym, co gnije; w Ewangeliach mówi o złych drzewach i owocach (Mt 7:17-18; 12:33) i o złych rybach (Mt 13:48). Tu przeciwieństwem jest słowo „dobre do budowania”, więc chodzi o każdą mowę, która psuje i niszczy, nie tylko o słowa wulgarne. W bliźniaczym Kol 4:6 słowo ma być „solą przyprawioną”.

³² **tn** „Łaskę” (χάρις, charis) – to samo słowo, którym w 4:7 nazwana jest łaska dana każdemu z nas. Grecki zwrot „dać łaskę” (χαρίν δοῦναι, charin dounai) znaczy też wyświadczyć komuś dobro (LSJ): dobre słowo ma przynieść słuchającym coś dobrego.

^o W wydaniu czytelniczym: „Niech nie wychodzi z waszych ust żadne zgniłe słowo, lecz tylko takie, które jest dobre do budowania, jakiego potrzeba, aby dało łaskę słuchającym.”

³³ **sn** Echo Iz 63:10, gdzie o Izraelu z czasów Mojżesza (63:11) powiedziane jest: „oni zbuntowali się i sprawili ból Jego Świętemu Duchowi”. Tak brzmi hebrajski (עֲצָבוּ); grecki przekład ma tam „rozdrażnili”, ale ten sam zwrot „Duch Święty” (τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, to pneuma to hágion) co u Pawła.

³⁴ **sn** „Opieczętowani” (ἐσφραγισθητε, esphragisthēte) – pieczęć odcisnięta na czymś albo na kimś pokazywała, do kogo

dzień odkupienia. ³¹Niech zostanie zabrana od was wszelka gorycz i wybuchy gniewu, i gniew, i krzyk, i oczernianie, wraz z wszelką złośliwością. ³²Bądźcie jedni dla drugich dobrzy, serdeczni³⁵, darowując sobie nawzajem, jak i Bóg wam³⁶ darował w Chrystusie. **5**¹Bądźcie więc naśladowcami Boga³⁷, jako umiłowani dzieci, ²i chodźcie w miłości, jak i Chrystus umiłował nas³⁸ i wydał samego siebie za nas jako dar i ofiarę Bogu na miły zapach³⁹.

KIEDYŚ CIEMNOŚĆ, TERAZ ŚWIATŁOŚĆ W PANU (5:3–14)

³A niech nawet nie będzie wymieniana⁴⁰ wśród was rozpusta ani wszelka nieczystość, ani chciwość, jak przystoi świętym, ⁴ani sprośność, ani głupia mowa, ani wulgarne żarty⁴¹, które nie przystoją, lecz raczej dziękczynienie. ⁵To bowiem wiedzcie na pewno⁴², że żaden rozpustnik ani nieczysty, ani chciwiec, to jest bałwochwalca⁴³, nie ma dziedzictwa w królestwie Chrystusa i Boga⁴⁴. ⁶Niech nikt was nie oszukuje pustymi słowami, bo z tego właśnie powodu nadchodzi gniew Boga na synów oporu. ⁷Nie bądźcie więc ich współuczestnikami; ⁸byliście bowiem

należy; tak w Ap 7:3-4 pieczęć Boga otrzymują Jego słudzy. Ten sam czasownik stoi w 1:13.

³⁵ **tn** „Serdeczni” (εὐσπλανχοί, eusplanchnoi) – dosłownie „o dobrym wnętrzu”: w greckim słowie tkwi to samo określenie wnętrza człowieka (σπλάγχνα, splanchna), które w Kol 3:12 brzmi „serce miłosierdzia”. Znaczący ludzi czułych na cudzą biedę, współczujących.

³⁶ **tc** „Wam” – tak papirus P46 (ok. 200 r.), Kodeks Synajski (IV w.) i Aleksandryjski (V w.). Kodeks Watykański (IV w.) i papirus P49 (III w.) mają „nam”, podobnie tekst bizantyjski. Różnica dotyczy tylko tego, czy Paweł włącza tu siebie; podobnie w 5:2 papirus P46 i kodeksy dzielą się między „nas” a „was”.

³⁷ **sn** „Naśladowcami Boga” (μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, mimētai tou theou) – jedyne miejsce w Nowym Testamencie, które mówi o naśladowaniu samego Boga; gdzie indziej Paweł wzywa: „bądźcie moimi naśladowcami” (1 Kor 4:16; 11:1). „Więc” (οὖν, oun) wiąże to wezwanie z poprzednim zdaniem: „jak i Bóg wam darował w Chrystusie” (4:32).

³⁸ **tc** „Nas” – tak najstarszy świadek, papirus P46 (ok. 200 r.); Kodeks Synajski (IV w.), Watykański (IV w.) i Aleksandryjski (V w.) mają tu „was”. W drugim miejscu („za nas”) „nas” mają P46, P49 (III w.) oraz Kodeksy Synajski i Aleksandryjski, a „was” sam Kodeks Watykański. Tekst bizantyjski czyta w obu miejscach „nas”.

³⁹ **sn** „Dar i ofiarę” (προσφορά, prosphora; θυσία, thysia) – tę samą parę słów ma Ps 40:7 w greckim Starym Testamencie (Ps 39:7), przytoczony w Hbr 10:5: „Ofiary i daru nie chciałeś”; tu darem i ofiarą jest sam Chrystus. „Miły zapach” (dosłownie „zapach wonności”, οσμὴ εὐωδίας, osmē eūdias) to formuła ofiar Starego Testamentu: po potopie Pan poczuł „miły zapach” ofiary Noego (Rdz 8:21); tak nazywa się też ofiarę całopalną (Wj 29:18; Kpł 1:9).

⁴⁰ **tn** „Niech nawet nie będzie wymieniana” (μηδὲ ὀνομαζέσθω, mēde onomazesthō) – czasownik pochodzi od słowa „imię” (ὄνομα, onoma). Zwrot czyta się dwojako. Albo tych grzechów ma wśród was nie być tak dalece, żeby nikt nie mógł ich nawet wymienić jako waszych; albo sami adresaci nie mają o nich rozprawiać. Za pierwszym odczytem przemawia to, że Paweł sam je tu wylicza; za drugim – w. 12, gdzie „wstyd jest nawet mówić” o tym, co inni czynią w ukryciu.

⁴¹ **tn** „Sprośność”, „głupia mowa” i „wulgarne żarty” – trzy słowa, które w Nowym Testamencie stoją tylko tutaj: αἰσχρότης (aischrotēs), μωρολογία (mōrologia) i εὐτραπλία (eutrapelia). Dwa ostatnie mówią wprost o mowie; pierwsze, z tej samej rodziny co „sprośną mowę” w Kol 3:8, może dotyczyć i mowy, i postępowania. Trzecie u dawnych autorów, od Platona po Arystotelesa, znaczyło bystry dowcip w rozmowie; tu, jak podaje LSJ, w złym sensie – żartowanie grubiańskie i nieprzyzwoite. Naprzeciw wszystkich trzech stoi także słowo o mowie: dziękczynienie (εὐχαριστία, eucharistia), po grecku zaczynające się tym samym εὐ- (eu-, „dobrze”) co trzecie z nich.

⁴² **tn** „Wiedzcie na pewno” – grecki łączy dwa czasowniki wiedzy: tryb rozkazujący ἵστε (iste, „wiedzcie”) i imiesłów γινώσκοντες (ginōskontes, „poznając”). Podobnym podwojeniem czasownika grecki Stary Testament oddaje hebrajskie wzmocnienie, np. w Rdz 15:13: „poznając, poznasz”, czyli „wiedz na pewno”. Forma ἵστε może też być oznajmująca: „wiecie”.

⁴³ **tn** „To jest bałwochwalca” (ὃ ἐστὶν εἰδωλολάτρης, ho estin eidōlolatrēs) – zaimek jest w grece rodzaju nijakiego i nie zgadza się z „chciwcem”; to formuła wyjaśniająca, jak polskie „to jest”, i może się odnosić do samego chciwca albo do wszystkich trzech. W Kol 3:5 to samo powiedziano o samej chciwości: „chciwość, która jest bałwochwalstwem”. Kodeks Aleksandryjski (V w.) i tekst bizantyjski mają zaimek męski („który jest”), wiążący te słowa tylko z chciwcem.

⁴⁴ **tn** „Chrystusa i Boga” (τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ, tou Christou kai theou) – zwrotu z Chrystusem na pierwszym miejscu nie ma nigdzie indziej w Nowym Testamencie; jeden rodzajnik obejmuje oba słowa. Ta sama budowa nazywa w tym liście jedną osobę, Boga i Ojca: ὁ θεὸς καὶ πατήρ (ho theos kai patrēr) w 1:3 i τῷ θεῷ καὶ πατρί (tō theō kai patri) w 5:20, więc gramatyka dopuszcza też odczyt „Chrystusa, który jest Bogiem”. Gdy jednak Paweł mówi o dziedziczeniu królestwa, pisze „Boga” bez rodzajnika (1 Kor 6:9-10, gdzie wśród wykluczonych stoją ci sami rozpustnicy, bałwochwalcy i chciwi; 1 Kor 15:50; Ga 5:21), więc tutaj rodzajnik może należeć do samego „Chrystusa”. Papirus P46 (ok. 200 r.) ma samo „królestwo Boga”.

kiedyś ciemnością, teraz zaś światłością w Panu; chodźcie jako dzieci światłości^{45 9} – owoc bowiem światłości⁴⁶ *jest* we wszelkiej szlachetności i sprawiedliwości, i prawdzie – ¹⁰ *badając*⁴⁷, co jest miłe Panu; ¹¹ i nie miejcie udziału w bezowocnych czynach ciemności, lecz raczej je nawet obnażajcie⁴⁸, ¹² o tym bowiem, co oni czynią w ukryciu, wstyd jest nawet mówić; ¹³ wszystko zaś obnażane przez światłość zostaje objawione, ¹⁴ wszystko bowiem, co zostaje objawione, jest światłością⁴⁹. Dlatego mówi⁵⁰: «Obudź się, śpiący, i powstań z martwych⁵¹, a zajaśnieje⁵² ci Chrystus».

CHODZIĆ JAK MĄDRZY, NAPEŁNIANI W DUCHU (5:15–21)

¹⁵ Uważajcie więc pilnie⁵³, jak chodziecie, nie jak niemądrzy, lecz jak mądrzy, ¹⁶ wykupując czas⁵⁴, bo dni są złe. ¹⁷ Dlatego nie bądźcie bezmyślni, lecz rozumiejcie, jaka *jest* wola Pana⁵⁵; ¹⁸ i nie

⁴⁵ **sn** „Dzieci światłości” – ludzie, którzy do światłości należą i od niej biorą sposób życia; tak samo zbudowany jest zwrot „synów oporu” w w. 6. Por. J 12:36: „abyście stali się synami światłości”, i 1 Tes 5:5.

⁴⁶ **tc** „Światłości” – tak kodeksy Synajski i Watykański (IV w.), Aleksandryjski (V w.) i papirus P49 (koniec III w.), a za nimi wydania krytyczne. Najstarszy świadek, papirus P46 (ok. 200 r.), ma „owoc Ducha”, podobnie tekst bizantyjski; tak brzmi znany zwrot z Ga 5:22. Komentarz tekstowy Houghtona (2025) uważa nietypowy zwrot „owoc światłości” za prawdopodobnie pierwotny, a „owoc Ducha” za wyrównanie do Ga 5:22; „światłość” podejmuje też „dzieci światłości” z w. 8.

⁴⁷ **sn** „Badając” (δοκιμάζοντες, dokimazontes) – czasownik z próby kruszcu, ten sam co w 1 J 4:1: „badajcie duchy”. Rz 12:2 łączy go z tym samym przymiotnikiem: badać, co jest wolą Boga – co dobre, miłe i doskonałe.

⁴⁸ **tn** „Obnażajcie” (ἐλέγχετε, elenchete) – ten sam czasownik stoi w w. 13 i w J 3:20: kto postępuje nikczemnie, nie przychodzi do światłości, „aby jego czyny nie zostały obnażone”, a kto czyni prawdę, przychodzi do niej, „aby zostały objawione jego czyny” (J 3:21). Tak samo tutaj: czyny obnażone przez światłość zostają objawione (w. 13). Gdzie dopełnieniem są ludzie, to słowo znaczy dowiesć winy (J 16:8) albo upominać (Hbr 12:5); tu dopełnieniem są czyny.

⁴⁹ **tn** „Wszystko bowiem, co zostaje objawione, jest światłością” (πάν γὰρ τὸ φανερούμενον φῶς ἐστίν, pan gar to phaneroúmenon phōs estin) – imiesłów stoi w stronie biernej, jak czasownik w w. 13, choć forma dopuszcza też odczyt czynny: „wszystko, co objawia, jest światłością” – wtedy to światłość wszystko ukazuje. W odczycie biernym to, co światłość obnaży, samo staje się światłością, jak adresaci, o których w. 8 mówi, że byli ciemnością, a są światłością w Panu. W części wydań to zdanie zamyka w. 13.

⁵⁰ **sn** „Dlatego mówi:” (διὸ λέγει, dio legei) – tą samą formułą list wprowadził w 4:8 słowa Psalmu 68. Tych słów jednak w Starym Testamencie nie ma. Najbliżej są dwa miejsca z Izajasza: grecki tekst Iz 26:19 ma trzy słowa z tych samych rdzeni – ἀναστήσονται (anastēsontai) „powstaną”, νεκροί (nekroi) „umarli” i ἐγερθήσονται (egerthēsontai) „zostaną wzbudzeni” – a hebrajski Iz 60:1-2 wezwanie „powstań, świeć” (קוּמִי וְרִאֲמִי, qumi ori) i zapowiedź „nad tobą wszędzie Pan”. Bratcher i Nida (1982) widzą w tych słowach przytoczenie spoza Pisma, może z pieśni.

⁵¹ **tn** „Obudź się... powstań z martwych” – pierwszy czasownik (ἐγείρε, egeire) znaczy tu „obudź się”, jak w Rz 13:11 o przebudzeniu ze snu, ale tym samym słowem Nowy Testament mówi o wzbudzeniu z martwych: Bóg Ojciec „wzbudził Go z martwych” (Ga 1:1). Drugi (ἀνάστα, anasta) to „powstań”, jak w J 20:9: „aby On powstał z martwych”. Oba wezwania idą do tego samego śpiącego, więc sen jest tu obrazem stanu, z którego trzeba powstać jak z martwych (por. 1 Tes 5:6-10).

⁵² **sn** „Zajaśnieje” (ἐπιφάσει, epiphausei) – w Nowym Testamencie tylko tu; grecki Stary Testament mówi tym czasownikiem o słońcu i księżycu, które świecą (Hi 31:26; 25:5).

⁵³ **tc** „Pilnie” (ἀκριβώς, akribōs) stoi w tekście bazowym przed „jak” i należy do „uważajcie”: pilna ma być uwaga. Taki szyk mają najstarsze rękopisy: papirus P46 (ok. 200 r.) oraz kodeksy Synajski i Watykański (IV w.). Kodeks Aleksandryjski (V w.) i tekst bizantyjski stawiają to słowo po „jak” („uważajcie, jak pilnie chodziecie”) i wtedy mowa o staranności samego postępowania.

⁵⁴ **tn** „Wykupując czas” (ἐξαγοράζομενοι τὸν καιρὸν, exagorazomenoi ton kairon) – ten sam zwrot co w Kol 4:5 (zob. przypis przy Kol 4:5). Ten sam zwrot ma grecki przekład Dn 2:8, ale w innym sensie: król zarzuca tam mędrcom, że chcą zyskać na czasie. Wyraz oddany przez „czas” oznacza chwilę sposobną, a „wykupić” znaczy nabyć coś, zanim przepadnie. Tutaj powód podany jest wprost: „bo dni są złe”.

⁵⁵ **tc** „Wola Pana” – tak czytają wydania drukowane. Najstarsze rękopisy różnią się tu jednym słowem: papirus P46 (ok. 200 r.) ma „wola Chrystusa”, Kodeks Aleksandryjski (V w.) „wola Boga”, Watykański (IV w.) „wola Pana naszego”, a Synajski (IV w.) „myśl Pana”. Tekst bizantyjski ma też imiesłów „rozumiejąc” (συνιέντες, synientes) zamiast rozkazu „rozumiejcie” (συνίετε, syniete).

upijajcie się winem⁵⁶, w czym jest hulaszczność⁵⁷, lecz bądźcie napełniani w Duchu⁵⁸,¹⁹ mówiąc do siebie nawzajem psalmami i hymnami, i pieśniami duchowymi⁵⁹, śpiewając i grając waszym sercem⁶⁰ Panu,²⁰ dziękując zawsze za wszystko⁶¹ w imieniu naszego Pana Jezusa Chrystusa Bogu i Ojcu,²¹ będąc poddani jedni drugim⁶² w bojaźni Chrystusa⁶³.

ŻONY I MĘŻOWIE: CHRYSTUS I KOŚCIÓŁ (5:22–33)

²² Żony⁶⁴, bądźcie poddane⁶⁵ własnym mężom jak Panu,²³ bo mąż jest głową żony, jak i Chrystus

⁵⁶ **sn** „Nie upijajcie się winem” – to samo polecenie stoi w greckim przekładzie Przysłów (Prz 23:31): „Nie upijajcie się winami, lecz obcujcie z ludźmi sprawiedliwymi”. Ta forma czasownika (μεθύσκεσθε, methyskesthe) pada w całym greckim Starym Testamencie tylko tam. Tekst hebrajski ma w tym wersecie inne zdanie: „Nie patrz na wino, gdy się czerwieni”.

⁵⁷ **tn** „W czym jest hulaszczność” – grecki zaimek (ἐν ᾧ, en hō) ma formę, która pasuje i do „wina”, i do całego zdania o upijaniu się; przekład odnosi go do upijania się, bo tego dotyczy zakaz, nie wina jako takiego. Wyraz oddany przez „hulaszczność” (ἁσῳτία, asōtia) znaczy trwonienie siebie i swojego: życie, które się nie oszczędza i nie liczy się ze skutkami. Przysłówkiem z tego samego rdzenia Ewangelia Łukasza opisuje młodszego syna, który roztrwoniał majątek (Łk 15:13).

⁵⁸ **tn** „Bądźcie napełniani” (πληροῦσθε, plērousthe) – rozkaz stoi w stronie biernej i w czasie teraźniejszym: nie jednorazowe „zostańcie napełnieni”, lecz trwale „dawajcie się napełniać”. Przy winie grecki ma sam celownik („winem”), przy Duchu przyimek (ἐν πνεύματι, en pneumatī): Duch jest tu Tym, przez którego przychodzi napełnienie, albo tym, czym się jest napełnianym („Duchem”). O tym, czym Bóg napełnia, list mówił już wcześniej: Ten, który wstąpił, „aby napełnił wszystko” (4:10), a wszyscy mają dojść „do miary dorosłości pełni Chrystusa” (4:13).

⁵⁹ **tc** „Duchowymi” (πνευματικαῖς, pneumatikais) – tego słowa nie mają najstarszy papirus P46 (ok. 200 r.) i Kodeks Watykański (IV w.); mają je kodeksy Synajski (IV w.) i Aleksandryjski (V w.), a za nimi wydania drukowane. Kodeks Aleksandryjski ma dalej „w waszych sercach” (jak w Kol 3:16), a tekst bizantyjski „w waszym sercu”; tekst bazowy nie ma tu przyimka.

⁶⁰ **tn** „Śpiewając i grając” – dwa greckie czasowniki. Pierwszy (ᾄδω, adō) to zwykle śpiewanie; drugi (ψάλλω, psallō) oznaczał najpierw szarpanie strun, granie, a w greckich Psalmach śpiewanie przy strunach; od niego pochodzi słowo „psalm”. Razem tworzą stały zwrot Psalterza: „będę śpiewał i grał Panu” (Ps 27:6; podobnie 57:8; 108:2). „Waszym sercem” stoi bez przyimka: serce może być tu instrumentem (słownik LSJ podaje ten zwrot przy znaczeniu „śpiewać przy harfie”) albo sposobem – całym sercem. W Kol 3:16 zwrot brzmi inaczej: „w waszych sercach”.

⁶¹ **tn** „Za wszystko” (ὕπερ πάντων, hyper pantōn) – grecka forma jest wspólna dla „wszystkiego” i „wszystkich”. Przekład czyta rodzaj nijaki, jak w równoległym Kol 3:17 („wszystko, cokolwiek czynicie”), ale możliwe jest też „za wszystkich”, czyli za ludzi.

⁶² **tn** „Jedni drugim” (ἑλληλοῖς, allēlois) – tak dosłownie grecki, bez dopowiedzenia, jak daleko sięga ta wzajemność. Czyta się to dwójako: jako poddanie wszystkich wszystkim (tak już Hieronim, IV w.) albo jako poddanie w obrębie par, które wylicza dalsza nauka (5:22–6:9); tam wzajemność nie czyni męża poddanym żonie, bo mężowie mają żony miłować (5:25), a nie być im poddani. Dla obu odczytów ważny jest ten sam fakt tekstu: „będąc poddani” to ostatni z imiesłowów zależnych od „bądźcie napełniani w Duchu” (5:18), a w. 22 w tekście bazowym nie ma własnego czasownika; dlatego ten werset stoi na styku. Zwrot „bojaźń Chrystusa” (φόβος Χριστοῦ, phobos Christou) nie pada nigdzie indziej w Nowym Testamencie; w Starym Testamencie ta postawa to „bojaźń Pana”, jak w zdaniu „Początkiem mądrości jest bojaźń Pana” (Ps 111:10).

⁶³ **tc** „Chrystusa” – tak czytają najstarsze rękopisy (papirus P46, ok. 200 r.; kodeksy Synajski i Watykański, IV w.; Aleksandryjski, V w.). Część późniejszych rękopisów ma „Boga” (za nimi tekst przyjęty, Textus Receptus, czyli greckie wydania drukowane od XVI w.), pojedyncze mają „Pana”, „Chrystusa Jezusa” albo „Jezusa Chrystusa”, a rękopisy bizantyjskie dzielą się między „Chrystusa” i „Boga”. Ponieważ zwrot „bojaźń Chrystusa” nie pada nigdzie indziej, komentarz tekstowy Houghtona (2025) uważa go za lekcję najtrudniejszą, od której najpewniej wzięły się pozostałe.

⁶⁴ **sn** „Żony” – w 5:22–6:9 Paweł zwraca się kolejno do trzech par: żon i mężów, dzieci i ojców, niewolników i panów, tak jak w Kol 3:18–4:1 (zob. przypis przy Kol 3:18). Zwrot o żonach poddanych „własnym mężom” mają też Tt 2:5 i 1 P 3:1. Ponad tamten list dochodzą tu trzy rzeczy. Miarą małżeństwa jest więc Chrystus z kościołem, a podstawą – słowa Księgi Rodzaju (w. 31; Rdz 2:24); żonom i mężom list poświęca dwanaście wierszy, w Liście do Kolosan dwa. Dzieciom przytacza przykazanie Dekalogu z obietnicą (6:2-3; Wj 20:12). Panom przypomina, że i oni, i niewolnicy mają Pana w niebie (6:9).

⁶⁵ **tc** „Bądźcie poddane” – w tekście bazowym nie ma tu czasownika; dosłownie: „Żony własnym mężom jak Panu”. Tak czytają najstarszy papirus P46 (ok. 200 r.) i Kodeks Watykański (IV w.); tak też Klemens Aleksandryjski (ok. 200 r.), gdy cytuje ten werset razem z w. 21, a Hieronim (IV w.) zaznacza, że w rękopisach greckich czasownika nie ma. Inne rękopisy mają czasownik, w dwóch formach i różnych miejscach: „niech będą poddane” (ὑποτασσέσθωσαν, hypotassēsōsan) – Kodeks Synajski (IV w.), Aleksandryjski (V w.) i inne – albo „bądźcie poddane” (ὑποτάσσεσθε, hypotassesthe) – Kodeks Klaromontański (VI w.), Boerneriański (IX w.) i większość późniejszych. Komentarz tekstowy Houghtona (2025) uznaje sprawę za niepewną: za krótszym tekstem przemawia to, że różne formy w różnych miejscach

głową kościoła, On sam *jest* Zbawicielem ciała. ²⁴ Ale jak kościół jest poddany Chrystusowi, tak i żony mężom we wszystkim. ²⁵ Mężowie, miłujcie żony, jak i Chrystus umiłował kościół i wydał samego siebie za niego⁶⁶, ²⁶ aby go uświęcić, oczyściwszy kąpielą wody przez słowo⁶⁷, ²⁷ aby samemu postawić przed sobą kościół w chwale, niemający plamy ani zmarszczki, ani niczego takiego, lecz aby był święty i bez skazy. ²⁸ Tak i mężowie powinni miłować swoje żony jak swoje ciała⁶⁸; kto miłuje swoją żonę, miłuje siebie samego, ²⁹ nikt bowiem nigdy nie znienawidził swojego ciała⁶⁹, lecz je żywi i pielęgnuje, jak i Chrystus kościół, ³⁰ bo jesteśmy członkami Jego ciała⁷⁰. ³¹ „Dlatego człowiek opuści ojca i matkę i przylgnie do swojej żony, i tych dwoje będzie jednym ciałem”⁷¹. ³² Ta tajemnica jest wielka, ja zaś mówię o Chrystusie i o kościele⁷². ³³ Jednak i wy – każdy z osobna niech tak miłuje swoją żonę jak siebie samego, a żona niech ma respekt⁷³ dla męża.

SŁOWNICZEK – SŁOWA KLUCZE KSIĘGI

Słowniczek rośnie razem z przekładem: hasła o wersetach, których jeszcze nie przełożyliśmy, dojdą razem z nimi.

wyglądają na dopiski, przeciw – świadectwo większości rękopisów; wydanie Tyndale House drukuje „niech będą poddane”. W krótszym tekście czasownik przychodzi z w. 21, w dłuższym w. 22 ma własny.

⁶⁶ **sn** „Za niego” – po grecku „za nią”: słowo „kościół” (ἐκκλησία, ekklesia) jest w grece rodzaju żeńskiego i aż do końca w. 27 mówi o nim formy żeńskie. W wywodzie o małżeństwie kościół stoi tu jak panna młoda: Chrystus oczyścił go kąpielą (w. 26), aby postawić go przed sobą bez plamy i zmarszczki (w. 27). Tym samym czasownikiem „postawić” (παρίστημι, paristēmi) Paweł mówi w 2 Kor 11:2, że zaręczył Koryntian z jednym mężem, aby postawić ich przed Chrystusem jako czystą dziewicę. Po polsku „kościół” jest rodzaju męskiego, więc zaimki brzmią „go” i „niego”, a obraz słabnie.

⁶⁷ **tn** „Kąpielą wody przez słowo” – słowo „kąpiel” (λουτρόν, loutron) stoi w Nowym Testamencie jeszcze tylko w Tt 3:5: „kąpiel odrodzenia”. LSJ podaje przy tym wierszu znaczenie „chrzest”, a zna też grecki zwyczaj wody przynoszonej pannie młodej do kąpeli (νυμφικὰ λουτρά, nymphika loutra). „Przez słowo” (ἐν ῥήματι, en rhēmati) należy tu do „oczyściwszy”: kąpiel wody połączona ze słowem; grecki pozwala też czytać „uświęcić przez słowo”. Słowo ῥῆμα (rhēma) pada w tym liście jeszcze tylko w 6:17: „słowo Boga”; bywa też odnoszone do słów wypowiedzianych przy chrzcie; Barth (1974) widzi w nim raczej słowo oblubienia, którym ten wiąże się z oblubieniem.

⁶⁸ **tn** „Jak swoje ciała” (ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα, hōs ta heautōn sōmata) – można czytać jako porównanie: mąż ma miłować żonę tak, jak miłuje swoje ciało; podobnie w w. 33: „jak siebie samego”. Można też czytać: jako swoje ciało, bo mąż i żona są jednym ciałem (w. 31); za tym przemawia zdanie, które zaraz następuje: „kto miłuje swoją żonę, miłuje siebie samego”.

⁶⁹ **tn** „Ciała” – tu stoi inne greckie słowo niż w ww. 28 i 30: tam σῶμα (sōma), tu σὰρξ (sarx). Oba znaczą ciało, a to drugie wraca w cytacie z Księgi Rodzaju w w. 31: „jednym ciałem” (εἰς σάρκα μίαν, eis sarka mian). Zmiana słowa najpewniej przygotowuje ten cytat.

⁷⁰ **tc** Tekst bizantyjski dodaje tu: „z Jego ciała i z Jego kości” (ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ, ek tēs sarkos autou kai ek tōn osteōn autou) – echo słów Adama o kobiecie: „kość z moich kości i ciało z mojego ciała” (Rdz 2:23). Najstarsze rękopisy tego dopisku nie mają: papirus P46 (ok. 200 r.), kodeksy Synajski i Watykański (IV w.) oraz Aleksandryjski (V w.); komentarz tekstowy Houghtona (2025) uznaje krótszy tekst za pewny. Dopisek wiąże ten wiersz z następnym, który przytacza Rdz 2:24.

⁷¹ **sn** Rdz 2:24, przytoczone bez formuły cytatu, w brzmieniu greckiego Starego Testamentu, ze słowami „tych dwoje” (οἱ δύο, hoi dyo); hebrajski tekst masorecki mówi „i staną się jednym ciałem”. W Księdze Rodzaju „dlatego” wiąże to zdanie z poprzednim, o kobiecie wziętej z mężczyzny (Rdz 2:23). Ten sam werset przytacza Jezus w sporze o rozwód (Mt 19:5; Mk 10:7-8), a jego koniec także Paweł w 1 Kor 6:16.

⁷² **tn** „Ta tajemnica” – zaimek (τοῦτο, touto) może wskazywać na słowa Rdz 2:24 z poprzedniego wiersza, na samo zjednoczenie męża i żony albo na cały wywód o Chrystusie i kościele. „Tajemnica” (μυστήριον, mystērion) to w tym liście zamysł Boga, który był ukryty, a teraz został objawiony (3:3-6; 3:9). „Mówię o” (λέγω εἰς, legō eis) znaczy: mówię w odniesieniu do; jawne „ja” (ἐγώ, egō) wskazuje, że to odniesienie samego Pawła. Czy słowa o jednym ciele mówią według niego przede wszystkim o Chrystusie i kościele, czy o małżeństwie, w którym widać tamtą więź, tekst nie rozstrzyga; w. 33 wraca do mężów i żon.

⁷³ **tn** „Niech ma respekt” – grecki mówi dosłownie „niech się boi” (φοβῆται, phobētai), tym samym rdzeniem co „w bojaźni Chrystusa” w w. 21 (φόβῳ, phobō), tak że słowo z w. 21 wraca na końcu nauki o małżeństwie. Po polsku „bać się kogoś” znaczy strach, a chodzi o szacunek połączony z powagą, nie o lęk; tym samym słowem grecki Stary Testament mówi o postawie wobec ojca i matki (Kpł 19:3). Stąd dwa polskie słowa na jeden grecki rdzeń.

ἄνθρωπος (anēr) (G435)

→ człowiek · ww. 4:13 – Po grecku słowo na dorosłego mężczyznę w przeciwieństwie do dziecka (por. 4:14). Jeden człowiek, choć mowa o wszystkich: cały kościół. W 5:22-33 to samo słowo znaczy męża. Zob. przypis przy 4:13.

→ mąż · ww. 5:22, 5:23, 5:24, 5:25, 5:28, 5:33 – Mąż jako małżonek, tak jak w Kol 3:18-19. W 4:13 to samo słowo nazywa dorosłego w przeciwieństwie do dziecka; zob. przypis przy 4:13.

σπουδάζω (spoudazō) (G4704) – gorliwie się starać · ww. 4:3 – Słowo mówi i o zapale, i o wysiłku, a nie o próbie, która może się nie udać; stąd dwa polskie słowa: „gorliwie się starać”, tak jak w Ga 2:10. W Hbr 4:11 to samo słowo brzmi: „Dołóżmy więc starań”.

τέλειος (teleios) (G5046) – dojrzały · ww. 4:13 – Dorosły, już nie dziecko (por. 4:14); tak samo w Kol 1:28 i Hbr 5:14. W Jk 1:4, gdzie mowa o doskonałości, to samo słowo brzmi „doskonali”. Zob. przypis przy 4:13.

φοβέομαι (phobeomai) (G5399) – mieć respekt · ww. 5:33 – Grecki mówi dosłownie „niech się boi”, tym samym rdzeniem co „bojaźń Chrystusa” w 5:21. Po polsku „bać się” kogoś znaczy strach, a chodzi o szacunek z powagą, nie o lęk; zob. przypis przy 5:33.

φόβος (phobos) (G5401) – bojaźń · ww. 5:21 – „W bojaźni Chrystusa”: ta cześć i powaga, którą Stary Testament nazywa bojaźnią Pana, nie niewolniczy strach. Ten sam grecki rdzeń wraca w 5:33 („respekt dla męża”).

ψάλλω (psallō) (G5567) – grać · ww. 5:19 – W 5:19 stoi obok ᾄδω (adō, „śpiewać”): dwa greckie czasowniki, więc dwa polskie słowa, „śpiewając i grając”, jak w stałym zwrocie Psalterza (Ps 27:6; 57:8; 108:2); zob. przypis przy 5:19. Gdzie stoi sam (Jk 5:13), brzmi „śpiewać”.

O TYM WYDANIU

Ten przekład ksiąg Pisma Świętego ma jeden cel nadrzędny: pomóc lepiej poznać Boga przez uważne słuchanie tego, co On mówi w swoim Słowie. Dlatego trzymamy się litery oryginału, jego szyku, obrazów i chropowatości, a zrozumiałości nie zgadujemy, tylko sprawdzamy ją testami zrozumienia; tam, gdzie litera naprawdę myli, przypis ° mówi to samo prościej. Każdy trudny wybór ma przypis z uzasadnieniem i źródłem. Gdzie greka dopuszcza dwa odczytania, a polski uniesie oba, zostawiamy oba; gdzie trzeba wybrać, wybór jest jawny, a druga możliwość stoi w przypisie. Stąd nazwa „otwarty”: każda decyzja jest jawna, a całość jest na wolnej licencji.

Widać to już w tytułach ksiąg, które podajemy tak, jak brzmią w tekście greckim: „Jakuba”, „Jana”, „Do Hebrajczyków”. Nie dopisujemy „świętego” nie z braku szacunku dla autorów, ale dlatego, że w Nowym Testamencie to imię należy do wszystkich wierzących: „Pozdrówcie wszystkich waszych przewodzących i wszystkich świętych” (Hbr 13:24), a przewodzących wymieniono osobno, obok nich. Sam Jakub przedstawia się zaś w pierwszym zdaniu nie jako święty, lecz jako „sługa” (Jk 1:1).

W tym przekładzie tłumaczy sztuczna inteligencja; człowiek prowadzi warsztat i redaguje. Nie znaczy to, że „wrzucono tekst do czatu”. Przy każdym wersecie sięgamy do dorobku pokoleń biblistów: do tekstu krytycznego SBLGNT, do morfologii i składni (MACULA, STEP Bible), do leksykonów LSJ i Abbott-Smith, do Septuaginty i tekstu hebrajskiego przy cytatach ze Starego Testamentu. W tej pracy maszyna jest dokładniejsza niż człowiek: sprawdza w źródłach każde słowo, nie męczy się, widzi naraz całą księgę i księgi obok niej, powroty tego samego greckiego słowa i echa Starego Testamentu, a argumenty waży bez przywiązania do szkoły czy tradycji. Ponieważ sztuczna inteligencja potrafi też zmyślać, każde twierdzenie w przypisie ma sprawdzalne źródło, a tekst przechodzi kolejne rundy kontroli, z testami zrozumienia na osobnym modelu wyłącznie. Człowiek ustala zasady, czyta, kwestionuje i decyduje, kiedy tekst jest gotowy, i za niego odpowiada.

Ten przekład stoi na pracy pokoleń (kopistów, wydawców tekstu krytycznego, leksykografów, tłumaczy i tych, którzy udostępnili swoje zbiory za darmo) oraz na wspólnocie, w której czytamy Pismo razem. Jeśli coś jest tu dobre, jest dobre cudzą pracą, którą zebraliśmy.

Granice nazywamy wprost: zespół jest mały, recenzji naukowej nie było, a przypisy nie zastąpią wspólnoty ani nauczycieli. Reguły tłumaczenia z wykazami miejsc, grecki tekst werseł po wersecie i wydanie czytelnicze są na stronie wydania. Przekład jest otwarty także na czytelników: jeśli coś zgrzyta albo nasuwa lepsze rozwiązanie, prosimy o wiadomość na adres redakcja@przekladotwarty.pl.

Kolofon. Tekst grecki: SBL Greek New Testament © 2010 Society of Biblical Literature i Logos Bible Software (CC BY 4.0). Dane językowe: MACULA Greek Linguistic Datasets © Biblica, Inc. (CC BY 4.0); STEP Bible (www.STEPBible.org), Tyndale House Cambridge (CC BY 4.0). Domeny semantyczne Louw-Nidy pochodzą z projektu MARBLE Zjednoczonych Towarzystw Biblijnych (© UBS) i w MACULA są udostępnione za zgodą UBS – przywołujemy je jako odsyłacz, bez przedruku definicji. Leksykony LSJ i Abbott-Smith – domena publiczna. Septuaginta: wyd. H. B. Swete (domena publiczna). Komentarz T. K. Abbotta (ICC 1897) – domena publiczna. Przekład i przypisy: CC BY-SA 4.0.